

Силабус курсу:

КОМПЛЕКСНИЙ КВАЛІФІКАЦІЙНИЙ ІСПИТ З
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА МЕТОДИКИ ІІ
ВИКЛАДАННЯ

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Ступінь вищої освіти:	бакалавр
Спеціальність:	014.01 «Середня освіта (українська мова і література)»
Рік підготовки:	4
Семестр викладання:	весняний
Кількість кредитів ЄКТС:	
Мова(-и) викладання:	українська
Вид семестрового контролю	екзамен

Автор курсу та лектор:

доцент, кандидат педагогічних наук Бондаренко Галина Петрівна
кандидат філологічних наук Глуховцева Ірина Ярославна

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по батькові

завідувач, доцент кафедри української філології та журналістики
доцент кафедри української філології та журналістики

посада

bond18@snu.edu.ua

gluh18@snu.edu.ua

електронна адреса

+38-050-180-07-40

+38-050-736-85-14

телефон

Viber за номером

телефону

месенджер

за розкладом

консультації

Викладач лабораторних занять:*

непередбачено

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

посада

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

Викладач практичних занять:*

непередбачено

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по батькові

посада

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

Анотація навчального курсу

Цілі вивчення курсу: Мета комплексного кваліфікаційного іспиту з української мови та методики її викладання – виявити відповідність підготовки здобувачів вищої освіти компетентностям освітньої програми та ступінь усвідомлення державотворчої та об'єднувальної ролі української мови.

Результати навчання: У результаті атестації здобувачі вищої освіти мають продемонструвати глибокі знання теоретичних та практичних основ із фахових дисциплін, виявити володіння педагогічними і методичними вміннями та науковим підходом до розв'язання практичних проблем навчання і виховання; знати лексичні, орфоепічні, орфографічні, граматичні і стилістичні норми сучасної української літературної мови;

уміти: контролювати темп свого мовлення, демонструвати зразкову вимову, дикцію, інтонаційну виразність; виявляти відхилення від орфоепічних норм; транскрибувати слова та текст фонематичною і фонетичною транскрипціями; дотримуватися орфографічних норм літературної мови; формулювати значення слова; давати йому загальну характеристику; продукувати синоніміїні групи; утворювати антоніміїні пари; розрізняти омоніми, пароніми; пояснювати стилістичну функцію слова у поданому тексті; пояснювати стилістичні функції фразеологізмів; користуватись словниками; виконувати морфемний і словотворчий аналіз запропонованих слів; правильно утворювати слова відповідно до національної специфіки української мови; встановлювати граматичні значення слів, мовні засоби їхнього вираження; визначати належність слів до певних частин мови, враховуючи явища переходу з однієї частини мови в іншу; характеризувати слова за належністю до частин мови на основі лексичного значення, морфологічних ознак, синтаксичних функцій; виконувати морфологічний аналіз різних частин мови; виявляти високий рівень культури мовлення шляхом уживання правильних граматичних форм; виділяти та аналізувати синтаксеми, словосполучення, речення; членувати текст на його структурні компоненти; виконувати повний синтаксичний аналіз речення.

У результаті атестації здобувачі вищої освіти мають продемонструвати володіння навичками запровадження сучасних методик і технологій навчання української мови в ЗСО, розуміння специфіки організації позакласної роботи з української мови в ЗСО, уміння добирати дидактичний матеріал відповідно до теми і мети заняття та оформлення наочності до уроків української мови, дозування навчального матеріалу з української мови відповідно до вікових особливостей та потреб учнів, складання планів-конспектів уроків з української мови різних типів, оцінювання результатів навчання мови й мовлення учнів ЗСО.

Передумови до початку вивчення: Базові знання, отримані при вивченні таких дисциплін: «Сучасна українська літературна мова», «Стилістика сучасної української літературної мови», «Українська діалектологія», «Вступ до мовознавства», «Методика викладання української мови в ЗСО», «Основи педагогічної майстерності», «Педагогічна психологія», «Психологія ділового спілкування», «Загальна педагогіка та історія педагогіки», «Інтерактивні та інноваційні технології в навчанні української мови та літератури в ЗСО».

Мета курсу (набуті компетентності)

Здобувач вищої освіти має виявити рівень сформованості таких компетентностей:

ЗК1. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК3. Здатність оперувати абстрактними поняттями, збирати інформацію, виділяти головне й другорядне, установлювати причиново-наслідкові зв'язки, чітко формулювати визначення та будувати гіпотези.

ЗК4. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування суб'єктів освітнього процесу до досягнення спільної мети у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах.

ЗК5. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології, знаходити, аналізувати та критично оцінювати інформацію з різних джерел, насамперед за допомогою цифрових технологій.

ЗК6. Здатність учитися впродовж життя й оволодівати сучасними знаннями з метою самовдосконалення й самореалізації.

ЗК7. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді.

ЗК8. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості, критичного осмислення дійсності, управління навчальними чи професійними проектами.

ЗК9. Здатність діяти відповідально й свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини і громадянина, усвідомлювати цінність громадянського суспільства та необхідності його сталого розвитку.

ЗК10. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і міжкультурність у суспільстві, здатність до вираження національної культурної ідентичності і гнучкого ставлення до інших культур.

ФК1. Здатність формувати компетентного мовця, національно свідому мовну особистість з прагненням до вивчення української мови, яка комунікативно доцільно й виправдано користується засобами мови в різних життєвих ситуаціях і сферах спілкування.

ФК3. Здатність моделювати зміст навчання з української мови та літератури відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів.

ФК4. Здатність добирати й використовувати сучасні ефективні (інтерактивні, інноваційні, інформаційні) методики й технології навчання української мови й літератури, розвитку пізнавальної активності й стимулювання позитивної мотивації до вивчення української мови й літератури, реалізовувати інтегроване навчання передусім на матеріалі української мови та літератури.

ФК5. Здатність визначати й враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів, використовувати стратегії роботи з учнями, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки, Фахові забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища.

ФК6. Здатність усвідомлювати особисті відчуття, почуття та емоції, спеціальності (ФК) потреби, керувати власними емоційними станами, створювати суб'єкт-суб'єктну (рівноправну та особистісно зорієнтовану) взаємодію з учнями в освітньому процесі.

ФК7. Здатність оперувати фаховою термінологією для розв'язання професійних завдань.

ФК8. Здатність організувати різні види і форми навчальної і пізнавальної діяльності учнів з української мови і літератури, а також прогнозувати результати освітнього процесу.

ФК9. Здатність здійснювати оцінювання результатів навчання учнів, аналізувати результати навчання учнів та забезпечувати самооцінювання і взаємооцінювання результатів навчання учнів з української мови і літератури.

ФК13. Здатність аналізувати мовні одиниці, визначати їх взаємодію та характеризувати мовні явища й процеси, що їх зумовлюють.

ФК14. Здатність застосовувати знання про систему та норми української літературної мови у практиці навчання ЗСО, надавати консультації з дотримання норм літературної мови та культури мови

ФК16. Здатність формувати судження, що враховують розуміння сутності й соціального значення майбутньої професії вчителя української мови та літератури, з метою професійного розвитку учнів ЗСО.

Виявити сформованість таких ПРН:

ПРН1. Демонструвати належний рівень володіння державною мовою для реалізації письмової та усної комунікації.

ПРН2. Визначати зміст матеріалу з української мови та літератури, послідовність його опрацювання з урахуванням вимог державного стандарту освіти, типових освітніх програм, попередніх результатів навчання учнів, їх освітніх потреб.

ПРН3. Застосовувати традиційні та інноваційні методики й технології моделювання змісту навчання учнів української мови і літератури.

ПРН4. Розвивати в учнів ключові компетентності засобами української мови та літератури, формувати готовність до їх застосування в позанавчальній діяльності.

ПРН6 Знати основні періоди розвитку української мови її системну організацію, норми, граматичні особливості використання мовних одиниць у провідних мовних стилях.

ПРН7 Знати особливості регіонального фольклору та побутового мовлення, застосовувати набуті знання в практичній роботі вчителя-словесника.

ПРН8. Застосовувати технології розвитку критичного мислення для розуміння себе, своїх цінностей та потреб, здатності до осмислення власних рішень та їх наслідків, навичок рефлексії, здатності протистояти інформаційному тиску, усвідомлювати маніпуляції, виявляти вмінні працювати в команді.

ПРН10. Добирати електронні (цифрові) освітні ресурси, оцінювати їх ефективність для досягнення навчальних цілей відповідно до умов навчання, вікових особливостей, рівня підготовки та потреб учнів.

ПРН11. Знати загальні теоретичні традиційні й сучасні положення, концепції, наукові поняття, категорії педагогіки та дидактики.

ПРН12. Визначати прояви завищеної чи заниженої самооцінки учнів з метою її коригування, застосовувати механізми реалізації суб'єкт-суб'єктних відносин між вчителем і учнем.

ПРН13. Конструктивно реагувати на стрес, конфліктні ситуації, сприяти порозумінню. Забезпечувати психологічну підтримку осіб з особливими освітніми потребами.

ПРН14 Співпрацювати з усіма учасниками освітнього процесу на засадах толерантності, співробітництва, взаємоповаги, конструктивного діалогу.

ПРН16. Дотримуватися визначених законодавством критеріїв оцінювання результатів навчання учнів, а разі потреби розробляти й застосовувати засоби діагностування різних видів навчальної діяльності учнів з української мови та літератури на засадах компетентнісного підходу.

ПРН17. Організовувати освітній процес і позаурочну активність учнів з урахуванням вимог до збереження життя і здоров'я учнів ЗСО. ПРН18. Виявляти здатність навчатись з високим рівнем автономності та самостійності протягом життя.

ПРН19. Володіти навичками пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел, кваліфіковано презентувати результати наукової й педагогічної діяльності.

Структура курсу

№	Етап та стислий зміст роботи	Термін виконання	Форма виконання
1.	Ознайомлення з програмою комплексного кваліфікаційного іспиту з української мови та методики її викладання, яка розміщується на інформаційних ресурсах СНУ ім. В. Даля	Не пізніше, ніж за пів року до початку атестації	Самостійна робота, консультації викладачів
2.	Самостійне опрацювання питань з сучасної української літературної мови та методики її викладання, включених до Програми комплексного кваліфікаційного іспиту з української мови та методики її викладання	Упродовж 8-го семестру	Самостійна робота, консультації викладачів
3.	Ознайомлення здобувачів вищої освіти з Графіком роботи ЕК та розподілом за екзаменаційними групами	Не пізніше, ніж за місяць до початку роботи ЕК	Самостійна робота, консультації викладачів
4.	Консультації перед екзаменом	За тиждень до дати проведення екзамену	Консультації, у разі потреби консультативні (оглядові) лекції
5.	Складання екзамену під час роботи Екзаменаційної комісії	Дата проведення екзамену	Усний екзамен

Програмові питання до комплексного кваліфікаційного іспиту з української мови та методики її викладання

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА

1. Фонологія як розділ науки про мову. Поняття фонем. Основні функції фонем. Інваріант і варіант фонем в українській мові.
2. Система фонем сучасної української літературної мови. Голосні фонем, їх класифікація, артикуляційна та акустична характеристика голосних фонем у їх головних виявах. Варіанти голосних фонем.
3. Поняття складу. Фонетичний і орфографічний склад. Морфемне членування слова та складоподіл. Закономірності складоподілу в українській мові. Типи складів.
4. Чергування голосних фонем в українській мові.
5. Чергування приголосних фонем в українській мові.
6. Асиміляція приголосних звуків, її різновиди.
7. Орфографія, принципи української орфографії, поняття орфограми.
8. Склад і складоподіл в українській мові.
9. Графіка української мови. Поняття графем. Український алфавіт.
10. Стилістична диференціація лексики української мови.
11. Антоніми в українській мові.
12. Синоніми в українській мові.
13. Орфоепія як розділ мовознавчої науки, що вивчає систему загальноприйнятих правил української літературної вимови.

14. Предмет і завдання лексикографії. Поняття про словник. Основні типи словників української мови.
15. Запозичення з неслов'янських мов (грецької, латинської, французької, англійської, італійської, німецької мов). Ознаки запозичених слів.
16. Поняття про фразеологію як розділ мовознавства. Типи фразеологізмів.
17. Полісемія та моносемія як лексичні категорії. Слова-терміни.
18. Омоніми в українській мові. Пароніми.
19. Поняття про морфеміку сучасної української літературної мови. Зв'язок морфеміки з іншими розділами мовознавчої науки.
20. Основні поняття й терміни словотвору. Словотвірний аналіз слова.
21. Типи афіксальних морфем.
22. Поняття про морфемний розбір як різновид лінгвістичного аналізу.
23. Загальна характеристика кореневих морфем (первинні і вторинні кореневі морфемі, вільні і зв'язані морфемі).
24. Лексико-семантичні групи (категорії) іменників: власні й загальні назви; категорія істот і неістот; іменники з конкретними й абстрактними значеннями; іменники з речовинними (матеріальними) значеннями; збірні іменники.
25. Іменник як центральна частина мови, основні граматичні категорії іменника.
26. Принципи поділу іменників на відміни.
27. Загальне поняття про прикметник як частину мови. Розряди прикметників за значенням. Творення ступенів порівняння якісних прикметників.
28. Дієприслівник як форма дієслова. Творення дієприслівників.
29. Дієслова як частини мови. Перехідність/неперехідність як загально дієслівна категорія.
30. Поняття про дійсний, умовний і наказовий способи дієслова.
31. Дієприкметник як форма дієслова. Творення активних і пасивних дієприкметників.
32. Загальна характеристика службових частин мови (прийменник, сполучник, частка).
33. Прислівник як частина мови. Значення, граматичні ознаки.
34. Основні поняття діалектології. Класифікація говорів української мови.
35. Поняття про словосполучення в науковій літературі. Типи підрядного синтаксичного зв'язку у словосполученні (узгодження, керування, прилягання).
36. Поняття про речення. Предикативний центр речення. Підмет і присудок як головні члени, що лежать в основі структури двоскладного речення.
37. Другорядні члени речення: додаток, означення, обставина.
38. Поняття про односкладне речення. Типи односкладних речень.
39. Складне речення як синтаксична конструкція. Визначальні граматичні та семантичні ознаки складного речення. Основні різновиди складного речення.
40. Засоби передачі чужого мовлення, їх різновиди.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Методи і прийоми навчання української мови. Класифікація і характеристика методів навчання за джерелами знань, рівнем пізнавальної діяльності учнів, способами взаємодії учителя й учнів на уроці.
2. Аналіз чинних програм з української мови для шкіл з українською мовою викладання та мовами національних меншин. Структура програми. Зміст пояснювальних записок.
3. Прийоми як організаційні форми у викладанні мови. Групи прийомів: загальнодидактичні (прийоми формування навичок мовленнєвої діяльності та створення проблемних ситуацій), власне методичні (прийоми вивчення мовознавчих понять, прийоми формування комунікативних умінь і навичок).

4. Місце і значення фонетики у шкільному курсі української мови. Вивчення фонетики як засвоєння учнями норм усного й писемного мовлення. Зв'язок фонетики з графікою, орфографією, орфоепією. Ознайомлення із засобами милозвучності української мови.

5. Методи теоретичного вивчення нового матеріалу: розповідь (зв'язний виклад матеріалу вчителем), бесіда, робота з підручником.

6. Уроки розвитку зв'язного мовлення, їх типи. Методика формування діалогічних умінь і навичок школярів.

7. Структура уроку як композиційна побудова уроку, її залежність від типу уроку. Структурні компоненти комбінованого уроку.

8. Типи уроків мови. Аспектні уроки: їх мета і зміст.

9. Інтерактивні методи навчання української мови. Класифікація інтерактивних методів навчання за О. І. Пометун, Л. В. Пироженко.

10. Прийоми роботи над текстом (озаглавлення тексту, визначення головної думки, членування тексту, складання плану, композиційне оформлення текстів різних типів мовлення, побудова тексту певного стилю) у структурі формування комунікативної компетентності школярів. Методика аналізу тексту на уроках української мови.

11. Урок – основна форма навчально-виховного процесу в школі. Вимоги до сучасного шкільного уроку.

12. Засоби навчання української мови. Вплив засобів навчання на підвищення ефективності методів навчання. Вимоги до дидактичного матеріалу.

13. Словникова робота на уроках української мови. Зміст і форми словникової роботи. Словникові вправи. Робота зі словниками.

14. Мета уроку та її зумовленість темою уроку. Комплексність мети уроку як сукупність теоретичних знань, практичних умінь і навичок, виховних завдань. Методика визначення мети уроку.

15. Специфічні методичні прийоми вивчення мовних понять: різні види розбору (фонетичний, лексичний, морфемний, словотворчий, морфологічний, синтаксичний, стилістичний); заміна, поширення, перестановка мовних одиниць; моделювання структури речення, словосполучення; конструювання різних типів синтаксичних одиниць, заміна мовних одиниць співвідносними; лінгвістичний і стилістичний експерименти; алгоритмізація. (Навести конкретні приклади).

16. Прийоми мислительної діяльності: аналіз, синтез, порівняння, зіставлення, узагальнення, абстрагування, класифікація, диференціація. Їх функції при вивченні української мови. (Наведіть приклади застосування зазначених прийомів у практиці навчання мови).

17. Позакласна робота з української мови як складова системи шкільної освіти. Завдання позакласної роботи. Шкільний кабінет української мови – осередок позакласної роботи.

18. Факультативні заняття як форма поглибленого вивчення української мови. Індивідуальний підхід до розвитку особистості як ідея й основний критерій факультативу. (Сформулюйте тему факультативних занять для учнів 9-11 класів).

19. Аналіз письмових робіт з погляду орфографічної, пунктуаційної, лексичної, граматичної і стилістичної грамотності. Види роботи над помилками. Самостійна робота учнів над удосконаленням мовної грамотності.

20. Робота над стилями, їх структурою, ознаками. Формування стилістичних умінь і навичок, визначених програмою. Стилістичні вправи: їх зміст і види.

21. Методика викладання української мови – наука про закономірності вивчення мови як системи. Предмет і завдання, методи дослідження методики викладання української мови. Зв'язок методики із суміжними дисциплінами.

22. Виховна й освітня робота на уроках української мови. Дидактичні принципи й психологічні основи методики викладання української мови.

23. Методи і прийоми вивчення фонетичного матеріалу в шкільному курсі української мови. Система вправ з фонетики.

24. Особливості вивчення лексикології в школі. Практичне засвоєння основних понять лексики і фразеології на уроках української мови. Програмні вимоги до вмінь і знань учнів. Типи лексичних вправ. Лексичний розбір на уроках української мови.

25. Методика навчання будови слова й словотвору. Основні вимоги чинної програми до знань і вмінь учнів. Вироблення орфографічних навичок у процесі вивчення морфологічної будови слова.

26. Методика вивчення будови слова. Прийоми вивчення будови слова. Типи вправ. Особливості морфемного розбору. Труднощі у засвоєнні морфемної будови слова і шляхи їх подолання.

27. Завдання і зміст вивчення частин мови в шкільному курсі. Зв'язок вивчення частин мови з фонетикою, лексикою, словотвором, синтаксисом, орфографією. Вивчення частин мови на синтаксичній основі, наступність і перспективність у вивченні частин мови.

28. Методи і прийоми теоретико-практичного вивчення частин мови. Методика використання наочності під час вивчення частин мови. Система вправ з формування морфологічних умінь і навичок.

29. Методика вивчення словосполучення і речення. Типи тренувальних вправ для формування синтаксичних умінь і навичок учнів.

30. Методика формування орфографічних і пунктуаційних умінь і навичок учнів середньої школи.

31. Методи практичного засвоєння нового матеріалу: спостереження над мовою, метод вправ.

32. Диктант у системі формування орфографічної й пунктуаційної грамотності учнів. Види диктантів і методика їх проведення.

33. Види пунктуаційних тренувальних вправ: диктанти, списування, моделювання заданих типів речень, аналіз речень, граматична і стилістична трансформація речень пунктуаційний розбір, його значення і зміст. (На матеріалі конкретних прикладів).

34. Програмні вимоги, завдання, зміст роботи з розвитку зв'язного мовлення. Загальна характеристика основних видів і типів робіт з розвитку зв'язного мовлення.

35. Методика формування умінь сприймати усну й писемну інформацію. Вимоги шкільної програми до аудіативних й читацьких умінь і навичок школярів. Специфіка проведення уроків аудіювання й читання мовчки.

36. Методика формування культури усного й писемного ділового мовлення: виступ у дискусії, відповідь на екзамені, доповідь, реферат, звіт про роботу, автобіографія, заява, протокол тощо.

37. Переказ як тип творчої роботи. Завдання переказу, виховне й дидактичне значення. Класифікація переказів. Особливості роботи над переказом.

38. Твір як вид творчої роботи. Класифікація творів. Підготовка учнів до написання творів: добір матеріалу до них, етапи й особливості роботи вчителя з підготовки учнів до написання творів.

39. Написання ділових паперів як особлива форма творчої роботи. Наочність, її форми і типи при написанні ділових паперів.

40. Мовний гурток як форма позакласної роботи: зміст, види та форми діяльності гуртка.

Зразки речень для лінгвістичного аналізу

Цифрами позначено вид аналізу, який повинен виконати здобувач вищої освіти: 1-словотвірний аналіз, 2-аналіз слова за будовою; 3-морфологічний аналіз; 4-синтаксичний аналіз речення.

За цю любов, що не згаса ніколи¹, що все в душі веселкою² вітає, благословенна будь, моя ти доле^{3, 4}! (У. Кравченко)

Книги – морська глибина¹. Хто в них пірне аж до дна, той, хоч і труду мав досить, дивні³ перли виносить^{2, 4} (І. Франко).

Нахилиюсь і п'ю цю блакить кришталево-студену, де відбилось моє і вродливого² неба лице, і гукаю, щоб люди завжди³ берегли безіменне¹ оце тихе і ніжне у лісі густім джерельце⁴ (І. Світличний).

Люби завжди, люби в негоду грізну¹, аж поки племінь серця не схолов, люби свій³ труд, люби свою Вітчизну², й вона тобі віддячить за любов⁴ (В. Сосюра).

Тисячі речей у житті³ забудете, а тих хвиль, коли ваша любя мама чи бабуса¹ оповідала² байки, не забудете до смерті⁴ (І. Франко).

А³ літа все летять², скронь торкаються крилами сивими, теплих весен дощі обмивають за нами жалі, і для учнів своїх ви лишаєтесь вічно¹ красивими, другі наші батьки, щирі друзі мої, Вчителі⁴ (В. Близнець).

Сила людей має переконання¹, що українська² мова є одна з найбільших³ мов слов'янських, що ця мова, яка навіть у вигляді необробленому, може стати на рівні з мовами обробленими⁴ (за І. Срезневським).

Я знову стою на порозі батьківської² хати, і стежка, що біжить вгору¹, до блакитної будівлі³ небес, кличе мене⁴ (Д. Павличко).

Я вірю в силу доброти², що має долю роботящу¹, що хоче, щоб і я³, і ти, і все – було на світі краще⁴ (В. Крищенко).

Я люблю їхати на поле тоді, як ниви зеленіють² та хвилюються зеленими хвилями; коли обважнілі колоски черкають об голову, об вуха; коли ниви поцяцьковані синіми волошками³ та червоними маківками^{1, 4} (І. Нечуй-Левицький).

Хай збудеться для мене священна матері³ любов, її душі життя щоденне¹, що зігріває² знов і знов, де б я не був, куди б не йшов, вона в трудах завжди зі мною, як сонце з доброю весною⁴ (М. Сингаївський).

Майстерність¹ вихователя не є якимсь особливим мистецтвом, що вимагає³ таланту, але це спеціальність, якої треба навчитись, як треба навчати² лікаря його майстерності, як треба навчати музиканта...⁴ (А. Макаренко).

Не³ може при добрі той жить, хто хоче злу й добру служити, бо, хотівши¹ догодить обом, він швидко² стане зла рабом⁴ (І. Франко).

Кудись біжать, співаючи дрти, хвилюється під сонцем³ стигле жито, і легко² так мені з тобою йти, і радісно¹ мені з тобою жити⁴ (В. Сосюра).

Донець – початок його творчості¹, Дніпро – розвій², а епілогу нема й не буде, бо Сосюра завжди з нами, з народом³ своїм на віки⁴ (М. Стельмах).

У кожній мові, в кожному слові краси³ майбутнього шукай, де в неохмареній² любові розквітне світу небокрай^{1, 4} (М. Рильський).

Євген Гуцало – справжній майстер і чарівник, який уміє словом торкнутися² людської душі, створити із слів симфонію, і ця музика слова підносить нас над дріб'язковістю³ й буденністю¹, робить чистішими й благороднішими⁴ (Р. Самбук).

Пам'ятайте, що перед тим, як взятися за виховання¹ людини, треба самому зробитися людиною³; треба, щоб у вас самих склався той взірць, який повинна наслідувати² дитина⁴ (Ж.-Ж. Руссо).

Жити серед людей – все одно, що ходити в казковому¹ саду, де навколо тебе найтонші² пелюстки квітів з тремтячими краплинами³ роси, і треба так йти, і так доторкуватися до квітів, щоб не впала жодна краплина⁴ (В. Сухомлинський)

До педагогічної¹ справи треба закликати, як до справи морської², медичної тощо, не тих, хто прагне тільки забезпечити своє життя, а тих, хто відчуває³ до цієї справи й до науки свідоме покликання і передчуває, розуміючи загальну народну потребу, що знайде в цій справі своє задоволення⁴ (Д. Менделєєв).

Вічні, споконвічні питання¹, вони справді для людства існують², і хто їх зумів поставити перед своїм часом, змусив над³ ними замислитись, той не даром жив на землі⁴ (О. Гончар).

Мужай, прекрасна¹ наша мова, серед прекрасних братніх мов, живи, народу вільне слово, над прахом царських³ короїв, цвіти над нами веселково², як мир, як щастя, як любов!⁴ (М. Рильський).

Я люблю, коли дощ іде, дзвінко² стукає в підвіконня¹, як хмарини летять у степ³, наче сірі «в яблуках» коні⁴ (І. Світличний)

Земле моя, всеплодюча мати³, сили, що в твоїй живе глибині¹, краплю, щоб в бою сильніше² стояти, дай і мені!⁴ (І. Франко).

Спільне полум'я, тісне, освітлене¹ хисткими язиками коло, – люди в ньому перепліталися² думками, словами, чіткі краї розмивала³ ніч, і все, що вона спорудила за віки на берегах древніх, вічних рік, ставало спільним⁴ (Ю.Мушкетик).

Ловлю я день рудий за гриву, а він, мов коник норавливий¹, летить знетямлено² назад – й на прозу³ обернулось диво⁴ (І. Кирпель).

Поет – це дзвін³, який всіх будить, всім сповіщає добре¹ й зле; хоч сам до маршу не придатний², але громаду в бій веде⁴ (С. Горлач).

Чужих країв ніколи¹ я не бачив², принад не знаю їхніх і окрас, та вірю серцем щирим і гарячим: нема землі³ такої, як у нас!⁴ (В. Симоненко).

Не шукай для себе щастя³, бо ніхто не загубив¹: щастя в праці, у завзятті – буде так, як ти зробив^{2,4} (С. Горлач).

До друзів я йду, коли мені важко, коли потрібна порада³, а якщо в них щось негаразд¹, я поспішаю² до них на допомогу⁴ (П. Попович).

Та, на жаль, ми нічого¹ не знаємо, що з нами трапилося² в найближчому часі, і тому не завжди робимо³ те, що треба було робити⁴ (М. Хвильовий).

Пісня змінювала² одна одну; здавалось, ми³ хотіли переспівати¹ все, що знали, всі пісні, якими багатий наш народ⁴ (І. Цюпа).

На Київ опустилась ніч, тиха й світла, так ніби боги нарешті¹ розщедрились² і висипали свої міхи із зорями³: старші люди казали, що це є ознакою якоїсь переміни⁴ (О. Лучій).

Нехай серця не знають супокою², хай обганяють мрії часу біг³, і наша юність¹ буде хай такою, щоб їй ніхто не заздрити не міг⁴ (В.Симоненко).

Народився у ранковий³ час, посміхнувся, полинув над землею; в надвечір'ї² попрощавсь із нею та й поволі¹ з усміхом погас, все віддавши красоті земній... Променю, учителю ти мій!⁴ (І. Савич).

Не пливе супроти² вітру запах¹ квітів і кадила³, – але йде по всіх усядах добра слава, добре діло⁴ (І.Франко).

Перед його очима на столі розверзалися¹ такі безодні страждань, що всяка³ свіжа людина зомліла або зійшла б слізьми, наблизившись² хоч на годину до цього жахливого жертownika війни⁴ (О. Довженко).

І тобі рости й не в'януть зроду, квітуть¹ в поемах і віршах³, бо в тобі – великого народу ніжна і замріяна² душа⁴ (В. Симоненко)

У яку пору року ви б не завітали до Карпат³, вони завжди полонять ваше серце замріяними, вкритими сріблястими шубами зимовими горами чи морем квітів навесні¹, зеленим розмаїттям лісів улітку² чи дивовижними виноградниками восени⁴ (За календарем).

Мужай, прекрасна наша мова, серед прекрасних братніх мов, живи, народу вільне слово, над³прахом царських¹ короїв, цвіти над нами веселково², як мир, як щастя, як любов!⁴ (М. Рильський).

Рекомендована література

Сучасна українська літературна мова

Базова:

1. Алексієнко Л. А., Зубань О. М., Козленко І. В. Морфологія сучасної української мови: Морфологія. Словотвір. Парадигмологія: навч. посіб.; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський ун-т, 2014. 675 с.
2. Арібжанова І. Сучасна українська мова. Базові поняття синтаксису : навчальний посібник. К. : ВПЦ «Київський ун-т», 2016. 159 с.
3. Бевзенко С. П., Литвин Л. П., Семеренко Г. В. Сучасна українська мова. Синтаксис. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
4. Бойко В. М., Давиденко Л. Б. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Київ : Академвидав, 2014. 240 с.
5. Вакарюк Л., Панцьо Л. Українська мова. Морфеміка і словотвір. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. 184 с.
6. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови / за ред. І. Вихованця. Київ : Пульсари, 2004. 400 с.
7. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Загнітко А. П., Соколова С. О. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / за ред. К. Г. Городенської. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
8. Глуховцева К. Д. Складні питання сучасної української літературної мови. Вступ. Фонетика. Фонологія. Морфонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія : посібник. 2-ге вид., допов. Старобільськ : Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2021. 265 с.
9. Гримашевич Г. І. Сучасна українська літературна мова. Морфемологія. Дериватологія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 152 с.
10. Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова : підручник / за ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид., допов. Київ : Вища школа, 2002. 439 с. URL : <http://194.44.152.155/elib/local/sk649258.pdf>
11. Демська О. М. Вступ до лексикографії : посібник. Київ : Києво-Могилянська академія, 2010. 266 с.
12. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
13. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Синтаксис. Донецьк : ДНУ, 2001. 662 с.
14. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. 560 с.
15. Лаврінець О., Симонова К., Ярошевич І. Сучасна українська мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 524 с.
16. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. Сучасна українська літературна мова : Морфологія. Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2010. 374 с.
17. Плющ М. Я. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Підручник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 328 с.
18. Положення про запобігання та виявлення академічної недоброчесності Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. URL: <https://snu.edu.ua/wp-content/uploads/Polozhennya-pro-akademichnu-nedobrochesnist.pdf>
19. Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у СНУ ім. В. Даля. URL: <https://snu.edu.ua/university/sfera-poshyrennya-suya-v-snu-im-v-dalya/informatsijna-kartka-dokumenta-103/>
20. Пономарів О. Д., Різун В. В., Шевченко Л. Ю. Сучасна українська мова : підручник / за ред. О. Д. Пономарева. 4-тє вид. Київ : Либідь, 2008. 488 с.

21. Сучасна українська мова: Лексикологія. Фонетика : підручник / за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2013. 340 с.
22. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови : посібник. Луганськ : Альма-матер, 2005. 400 с.
23. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 408 с.

Допоміжна:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови. Київ : Наша культура і наука, 2001. 440 с.
3. Полюга Л. М. Словник українських морфем: близько 40 000 слів. Львів : Світ, 2001. 446 с.
4. Сікорська З. С. Українсько-російський словотворчий словник. Київ : Освіта, 1995. 250 с.
5. Скляренко В. Г. Історія українського наголосу. Дієслово. Київ : Наукова думка, 2017. 660 с.
6. Словники України. URL : <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua>
7. Українська мова. Енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Українська енциклопедія, 2000. 752 с.
8. Український орфографічний словник : понад 175 тис. слів / уклали: В. В. Чумак та ін.; за ред. В. Г. Скляренка. Вид. 9-е, переробл. і доповн. Київ : Довіра, 2009. 1011 с.
9. Український правопис / НАН України, Ін-т мов-ва ім. О. О. Потебні; Ін-т укр. мови. Київ : Наукова думка, 2019. 392 с. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/ukrayinskij-pravopis-2019>
10. Фразеологічний словник української мови : в 2 кн. / уклад.: В. М. Білоноженко та ін. Київ : Наукова думка, 1993. 984 с.

Методика викладання української мови

Базова:

1. Бакум З. П. Теоретико-методичні засади навчання фонетики української мови в гімназії : монографія. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2008. 338 с.
2. Горошкіна О. М. Лінгводидактичні засади навчання української мови в старших класах природничо-математичного профілю : монографія. Луганськ, Альма-матер, 2004. 362 с.
3. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020р. URL:https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
4. Методика викладання української мови в середніх освітніх закладах / за ред. М. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2009. 400 с.
5. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Пентилюк М. І., Окуневич Т. Г. Методика навчання української мови у таблицях і схемах: навч. посіб. Київ : Ленвіт, 2006. 134 с.
7. Практикум з методики навчання української мови / за ред. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2003. 302 с.
8. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах : модульний курс : посібник для студентів / за ред. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2011. 366 с.
9. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / за ред. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.

Допоміжна:

1. Біляєв О. Зміст уроку мови. Українська мова і література в школі. 2003. № 4.
2. Бондар С. П. Методи навчання. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 492–494.
3. Горошкіна О. М. «Не бійтесь заглядати у словник...» (Лексикографічна робота у 10 класі). Дивослово. 2000. № 9. С. 33–35.
4. Кращі позакласні заходи. Учитель року / упор. Є. І. Науменко, О. М. Чхайло. Харків : Вид. група «Основа», 2006. 206 с.
5. Лаврінчук І. Аналіз диктанту. Алгоритм роботи над помилками. Українська мова і література. 2005. № 6. С. 11–13.
6. Луценко В. Особливості навчання тексту-опису. Українська мова і література в школі. 2007. № 3. С. 13–15.
7. Остапенко Н. М., Симоненко Т. В., Руденко В. М. Технологія сучасного уроку з української мови : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2011. 248 с.
8. Плиско К. Теорія і методика навчання української мови в середній школі. Харків : ХДПУ, 2001. 115 с.
9. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів: українська мова 5-9 класи. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-5-9-klas>
10. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів: українська мова 10-11 класи. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-5-9-klas>
11. Програми курсів за вибором і факультативів з української мови. 8-11 класи / за ред. К. В. Таранік-Ткачук. Київ : Грамота, 2012. 272 с.
12. Ярмолук А. Класифікація помилок у творчих роботах учнів. Українська мова і література в школі. 2002. № 7 (24). С. 4–8.

Критерії оцінювання освітнього компонента

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Критерії оцінювання знань здобувачів освіти
90 – 100	A	Здобувач вищої освіти ґрунтовно знає програмовий матеріал ОК «Сучасна українська літературна мова», «Методика викладання української мови в ЗСО», переконливо й аргументовано висвітлює теоретичні положення. Здобувач вищої освіти вільно володіє навчальним матеріалом ОК, із яких відбувається комплексний кваліфікаційний екзамєн, виявляє всебічні, систематичні та глибокі знання та вміння впроваджувати їх у педагогічну практику; вільно формулює свої думки, робить аргументовані висновки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань; вільно застосовує нові навчальні та інформаційні технології. Демонструє бездоганне володіння культурою усного мовлення.
82-89	B	Здобувач вищої освіти добре знає програмовий матеріал ОК «Сучасна українська літературна мова», «Методика викладання української мови в ЗСО», переконливо й аргументовано висвітлює теоретичні положення. Уміє застосовувати теоретичні знання на практиці; узагальнювати і систематизувати навчальну

		інформацію; опрацювати основну та рекомендовану навчальною програмою літературу з дисциплін, з яких відбувається державна атестація; демонструє системний характер знань, але може допускатися незначних огріхів у подачі навчального матеріалу. Демонструє бездоганне володіння культурою усного мовлення.
74-81	C	Здобувач вищої освіти добре знає програмовий матеріал ОК «Сучасна українська літературна мова», «Методика викладання української мови в ЗСО», переконливо й аргументовано висвітлює теоретичні положення; вільно володіє навчальним матеріалом та застосовує знання на практиці; уміє узагальнювати та систематизувати навчальну інформацію, але допускає огріхи у трактуванні тих чи тих явищ, формулюванні лінгвістичних понять. Демонструє високе володіння культурою усного мовлення.
64-73	D	Здобувач вищої освіти недостатньо повно висвітлює специфіку проблем ОК «Сучасна українська літературна мова», «Методика викладання української мови в ЗСО», не чітко орієнтується у фактичному матеріалі, допускає помилки у процесі характеристики проблем сучасної української літературної мови та методики її викладання. Припускається неточностей під час відповідей, помилково трактує основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки. Демонструє здатність вдосконалювати із задовільним рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.
60-63	E	Здобувач вищої освіти недостатньо повно висвітлює специфіку проблем ОК «Сучасна українська літературна мова», «Методика викладання української мови в ЗСО», не чітко орієнтується у фактичному матеріалі, допускає помилки у процесі аналізу мовознавчих проблем, не вміє логічно й послідовно викладати матеріал. Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом поверхово, фрагментарно відтворює його частину; ознайомлений з основними поняттями навчального матеріалу, але допускає огріхи та помилки в застосуванні теоретичних знань на практиці.
35 – 59	Fx	Здобувач вищої освіти не володіє достатнім рівнем необхідних знань, умінь, навичок, не знає методи, засоби, прийоми навчання. Не може працювати у школі.
0-34	F	Здобувач вищої освіти не володіє достатнім рівнем необхідних знань, умінь, навичок, не знає методи, засоби, прийоми навчання. Не може працювати у школі.

Шкала оцінювання здобувачів вищої освіти

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		

35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

Атестація здобувачів вищої освіти регулюється [Положенням про Екзаменаційну комісію у СНУ ім. В. Даля](#), [Положенням про запобігання та виявлення академічної недобросовісності СНУ ім. В. Даля](#), [Кодексом академічної етики СНУ ім. В. Даля](#).

Форма перевірки знань здобувачів вищої освіти під час атестації встановлюються випусковою кафедрою і затверджуються вченою радою факультету.

Засідання екзаменаційної комісії є відкритими і проводяться за участю більше ніж половини її складу та обов'язкової присутності голови ЕК. Тривалість засідання не повинна перевищувати шести академічних годин на день. На кожного доповідача відводиться 30 хвилин.

Повторне складання (перескладання) кваліфікаційного іспиту з метою підвищення оцінки не дозволяється. Якщо здобувач вищої освіти через поважну причину не з'явився на засідання екзаменаційної комісії, йому може бути встановлена інша дата складання екзамену.